

1997-11-01

เปิดหน้าประวัติศาสตร์ : ๑๐๐ ปี เสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. ๑๑๖

วิมลสุดา อีริคสัน

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

อีริคสัน, วิมลสุดา (1997) "เปิดหน้าประวัติศาสตร์ : ๑๐๐ ปี เสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. ๑๑๖," *Jamjuree Journal*: Vol. 1: Iss. 3, Article 8.

DOI: 10.58837/CHULA.JAMJUREE.1.3.6

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree/vol1/iss3/8>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Jamjuree Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

๑๐๐ ปี เสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. ๑๑๖

เมื่อเร็ว ๆ นี้ได้รับต้นฉบับแปลจากไมโครฟิล์ม โดยคุณวิมลสุดา อิริคสัน ผู้แปล ส่งมาให้อ่าน เห็นว่ามีความสอดคล้องกับบทความที่ลงในฉบับนี้ คือ “พระพุทธเจ้าหลวงในสายตาของนักหนังสือพิมพ์ต่างชาติ” ซึ่งบทความแปลจากหนังสือพิมพ์ Svenska Dagbladet ลงวันที่ ๑๑ July ๑๘๙๗ เป็นภาษาสวีดิช ได้แปลบทความของนาย J.B. Widmann นักเขียนชาวสวีเดน ซึ่งเขียนบรรยายถึงการเสด็จของพระพุทธเจ้าหลวงตอนเสด็จเยือนประเทศสวีเดนและนอร์เวย์ ได้ให้ความเห็นหลายประการ ในบทความที่เขียน

หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ของสวีเดนได้ติดตามและลงข่าวอย่างใกล้ชิด

ระดับกษัตริย์ หน้าที่ทุกอย่างจึงตกอยู่กับทางรัฐบาลซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาที่จะถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากนสพ.ฝ่ายค้านทุกครั้ง ครั้งนี้ก็ถูกโจมตีว่าได้จัดการรับรองหรรษาเกินขอบเขตโดยไม่คำนึงถึงความเป็น “สาธารณรัฐ” ซึ่งสมควรจะแสดงความอ่อนน้อมต่อกษัตริย์ใด ๆ ทางฝ่ายค้านคงลืมนึกไปว่าเราจัดพิธีต้อนรับผู้มาเยือนในฐานะที่เป็น “ผู้นำ” ของประเทศ ไม่ว่าจะประเทศนั้นจะมีการปกครองระบอบใด ดังนั้นถ้าประธานาธิบดี Faure มาที่นี่ ก็จะได้รับ การต้อนรับที่ไม่ต่างจากที่พระเจ้าแผ่นดินสยามได้รับหรืออาจจะดีกว่าด้วยซ้ำ ที่จะต่างกันคือความเต็มใจและน้ำใจจริงที่อยู่เบื้องหลังพิธีเหล่านั้น ซึ่งจะเป็นไปในลักษณะใดก็ขึ้นอยู่กับบุคคลิกภาพส่วนตัวของอาคันตุกะเอง การต้อนรับพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซียที่เราจัดขึ้นนั้นเป็นไปตามพิธีการซึ่งต่างจากครั้งที่พระเจ้าไกเซอร์ แห่ง

Kungen av Siam och Hans rike (II)
Svd แปลมาจากข้อเขียนของ J.B. Widmann นักเขียนชาวสวีเดน

พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงเป็นกษัตริย์แห่งระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชได้เสด็จเยือนสวีเดนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นเวลา ๒ สัปดาห์ปลายเดือนพฤษภาคม โดยทรงเช่าคฤหาสน์ที่เจนีวา และจากคำเชิญของประเทศ จึงทรงประกาศการเยือนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม เรื่องการเยือนอย่างไม่เป็นทางการของกษัตริย์ราชวงศ์ต่าง ๆ ถือเป็นสิ่งธรรมดาที่นี้ เช่นในฤดูใบไม้ผลิของทุกปีจักรพรรดินีแห่งออสเตรียจะมาพักที่โรงแรม Byron ริมหทะเลสาบเจนีวา เป็นเวลา ๒ อาทิตย์ องค์พระจักรพรรดิเองก็มักเสด็จมาสมทบด้วย แต่การเยือนอย่างเป็นทางการ

**พระเจ้าแผ่นดินสยาม
ทรงกล่าวต่อประธานาธิบดีว่า
พระองค์จะไม่ใช้อำนาจของกษัตริย์
หรือของบิดา เข้าเกี่ยวข้องกับารอบรม
เลี้ยงดูพระราชโอรส เพราะจะทำให้
ผู้มีหน้าที่โดยตรงไม่สามารถ
จะทำหน้าที่ได้เต็มที่**

การไม่ปรากฏบ่อยครั้งนัก ดังนั้นแต่ละครั้งจึงก่อให้เกิดปฏิกิริยาทั้งจากรัฐและจากประชาชน เนื่องจากประเทศเรามีการปกครองระบอบสาธารณรัฐ เราจึงต้องการ “คง” ศักดิ์ศรีของความเป็นสาธารณรัฐไว้ แต่ขณะเดียวกันก็สนใจที่จะเห็นวากษัตริย์ชาติต่าง ๆ มีขนบธรรมเนียมและพิธีการอย่างไร จากการที่เราไม่มีราชสำนักซึ่งรู้เรื่องเกี่ยวกับวิธีการจัดการต้อนรับบุคคล

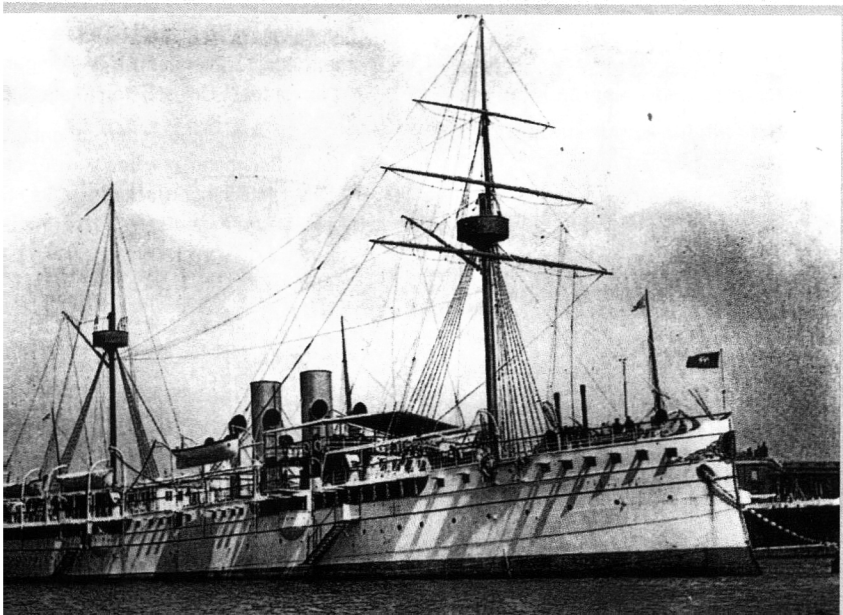
เยอรมันเสด็จ Luzern ซึ่งเราจัดให้ยิ่งใหญ่ สมเกียรติกว่า สำหรับครั้งนี้ประชาชนต่างให้ความสนใจแก่พระเจ้าแผ่นดินสยาม และคณะผู้ติดตามเป็นพิเศษ เนื่องจากทรงมาจากดินแดนไกลโพ้น ผู้ที่มีโอกาสได้เฝ้าใกล้ชิดพระองค์จะรู้สึกเคารพนับถืออย่างสูงเพราะทรงวางพระองค์ได้ดี มีวิธีการพูดที่ฉลาดและออกมาจากใจจริง ทั้งยังไม่ทรงถือพระองค์ด้วย ทำให้เป็นที่เคารพรักโดยทั่วไป

พระเจ้าแผ่นดินสยามนี้ทรงมีพระชนม์ ๔๓ พรรษา ทรงเป็นกษัตริย์นักปฏิรูปหรือถ้าจะเรียกว่าทรงเป็น “นักปฏิวัติจากราชบัลลังก์” ก็ไม่ผิดนัก สิ่งที่ทรงเริ่มจัดการเป็นครั้งแรกเมื่อพระชนม์ยังไม่ครบ ๒๐ พรรษา คือการให้อิสระแก่เด็กซึ่งบิดามารดาเป็นทาส สำหรับในวังนั้นทรงให้ยกเลิกประเพณีที่ผู้เข้าเฝ้าต้องหมอบราบกับพื้น ปี ๑๘๗๔ ทรงจำกัดอำนาจของพระองค์เองโดยจัดคณะผู้บริหารประเทศฝ่ายต่าง ๆ เพื่อร่วมปกครองประเทศ มีผู้เปรียบเทียบกับที่พระเจ้าปีเตอร์มหาราชมีต่อรัสเซีย Moris Schauz ชาวเยอรมันซึ่งเคยไปสยามเมื่อฤดูใบไม้ผลิปี ๑๘๙๕ เขียนไว้ในหนังสือ Ein Zug Nachosten ว่า

นิทรรศการ ๑๐๐ ปี เสด็จฯ ประพาสยุโรป ร.ศ.๑๑๖
 ๑๒ พฤศจิกายน - ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๐ ๕.๐๐-๑๕.๐๐ น.
 ณ สถาบันวิทยบริการ อาคารมหาธีรราชานุสรณ์ ชั้น ๘ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 Exhibition to Commemorate the Centenary of
 King Chulalongkorn's First Royal Visit to Europe in ๑๘๙๗
 ๑๒ November - ๓๐ December ๑๙๙๗ ๕.๐๐-๑๕.๐๐
 At the Centers of Academic Resources, ๘th floor,
 Chulalongkorn University, Bangkok

เรือพระที่นั่งมหาจักรี

พระองค์ทรงได้รับการศึกษาดี ใฝ่ใจในการบริหารประเทศและเป็นที่รักของประชาชนทั่วไป ทรงเริ่มนำอารยธรรมตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ ทรงให้มีการขุดคลอง สร้างถนน ทางรถไฟ การไปรษณีย์ โทรเลขตามแบบของเยอรมัน ส่งเสริมการพาณิชย์ วิชาการและศิลปะ ทรงให้จัดระบบกองทัพบกและกองทัพเรือเสียใหม่ ซึ่งสำคัญมากเนื่องจากสยามต้องทำการรบกับกองทัพฝรั่งเศสอยู่เสมอ เขาแสดง

ฉายกับราชวงศ์โรมานอฟ แห่งรัสเซีย

พระราชพิธีรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความนิยมชมชอบแม้กระทั่งในความเรียบง่ายเป็น “ตัวของตัวเอง” โดยไม่เสแสร้งของพระองค์

ทรงตอบรับคำเชิญของเราที่จะนำขบวนเสด็จสู่ Jungfruns omrade ได้จัดรถไฟเที่ยวพิเศษช่วง Jura และ Simplonbanan สำหรับเดินทางจากเจนีวาไปยัง Interlaken ซึ่งใช้เวลา ๕ ชั่วโมง ผู้เขียนได้มีโอกาสร่วมเดินทางด้วย ซึ่งก็ได้เฝ้าใกล้ชิดจากช่วงระหว่าง Interlaken ถึง Lanterbrun และ Grindelwald เพราะต้องคอยตอบข้อถามซึ่งทรงมีเกี่ยวกับเทือกเขา Alps เขตหิมะถล่ม ธารน้ำจากเขา ป่าไม้ การล่าสัตว์ และอื่น ๆ อีก ทรงให้ความสนใจต่อสิ่งเหล่านี้มาก ทั้งยังสั่งซื้อวัวพอนันธุ์และแม่พอนันธุ์ Geinen thalerrasen ซึ่งต้องส่งไปที่สยาม นำเป็นของขวัญทางนั้นจะมีอาหารซึ่งเหมาะสมกับวัวพอนันธุ์หรือไม่

เราเดินทางข้าม Wengern วันที่ ๒๙ พฤษภาคม วันนั้นอากาศดีมากเพราะฝนตกคืนก่อนหน้านั้น พอตอนเข้าธรรมชาติ

แถบนั้นจึงสดชื่นงดงามอย่างหาที่เปรียบมิได้ หุบเขานั้นต่างมีเงาสีต่าง ๆ หลากสี อีกทั้งภาพของยอดเขาซึ่งปกคลุมด้วยหิมะยืนสูงตระหง่านเสียดฟ้าต่างเป็นความงามที่สร้างความประทับใจแก่คณะผู้มาเยือนอย่างมาก ในสายตาของเราชาวยุโรปนั้น ใบหน้าสีเหลือง โหนกแก้มกว้างของชนชาตินี้มิได้มีความงามอยู่เลย ดวงตาสีดำมันที่กลอกไปมาอยู่ตลอดเวลา และท่าทางการเคลื่อนไหวอันประกอบไปด้วยความนึมนวลแต่แข็งแกร่ง และความสง่างาม แต่ไร้อารมณ์ใด ๆ ทำให้ออดนึกเปรียบเทียบกับเสือดำสัตว์อันเป็นเจ้าแห่งป่ามิได้ แต่กระนั้นก็ตาม เมื่อมาอยู่ท่ามกลางความงามของธรรมชาติแห่งนี้บุคคลเหล่านี้กลับดูดีขึ้นมา พระโอรสหลายองค์ทรงสง่างามไม่น้อย เล่นผมสีดำออกเงาสีฟ้าได้รับการตัดสินแบบเดียวกับหมวกของทหารม้าแห่ง Bayerh ทุกคนต่างมีสีหน้ายิ้มแย้มเป็นมิตรเช่นเดียวกับคณะของชาวญี่ปุ่นก่อนหน้านี้ เข้าใจว่าท่าทางอันเต็มไปด้วยความเป็นมิตรนี้ คงจะเป็นลักษณะเฉพาะของชาวตะวันออกไกล อันอาจเป็นผลจากการมองโลกอย่างธรรมชาติและละทิ้งอคติที่ติดต่อดังต่าง ๆ

เมื่อใกล้ถึง Passhöhe รถไฟแล่นผ่านกำแพงหิมะซึ่งสูงราว ๆ ๖ เมตร อันเป็นช่วง ๆ อยู่ข้างทาง พระราชโอรสต่างให้ความสนใจต่อสิ่งใหม่ที่ได้พบคือหิมะพอลถึง Passhöhe ต่างลองทำในสิ่งใหม่ซึ่งไม่เคยทำมาก่อนในชีวิต คือขว้างหิมะใส่กัน พระมกุฎราชกุมารพระชันษา ๑๔ ปี มิได้ตามเสด็จด้วย ทั้ง ๆ ที่ทรงปรารถนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงอยู่ที่เจนีวากับครูชาวอังกฤษ ได้ทรง

ขอร้องต่อประธานาธิบดีให้ช่วยขออนุญาตต่อพระเจ้าแผ่นดินให้ทรงมีโอกาสได้ร่วมเสด็จด้วย แต่ครูชาวอังกฤษไม่ยอมอ่อนตามเนื่องจากเห็นว่าไม่สมควร

พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงกล่าวต่อประธานาธิบดีว่า พระองค์จะไม่ใช้อำนาจของกษัตริย์หรือของบิดาเข้าเกี่ยวกับในการอบรมเลี้ยงดูพระราชโอรส เพราะจะทำให้ผู้มีหน้าที่โดยตรงไม่สามารถจะทำหน้าที่ได้เต็มที่ซึ่งเหตุการณ์นี้เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นความฉลาดรอบคอบของพระองค์ ทั้ง ๆ ที่อาจจะทรงเสียดายที่มีได้นำพระมกุฎราชกุมารมาด้วย เพื่อร่วมชมธรรมชาติอันงดงามอย่างน่าอัศจรรย์ หลังอาหารเข้าช่างภาพได้จัดเตรียมสถานที่บริเวณหน้าประตูของโรงแรมเพื่อฉายภาพ แต่พระองค์มิทรงโปรดฉากหลังที่ได้จัดไว้ นั้น ทรงคิดชั่วประเดี๋ยวหนึ่ง ทรงเลือกลานกว้างที่มีวิวของเทือกเขา Wetlerhorn และ Faulhorn และโปรดให้ฉายภาพ ณ ที่นั้น ซึ่งเป็นจุดสูงสุดที่พระองค์ได้เสด็จถึง

ในช่วงเดินทางกลับเมื่อรถถึงวงพันเขต

ขบวนเกียรติยศรับเสด็จ ที่หน้าสถานีรถไฟเจนีวา

หิมะแล้ว ก็ผ่านถึงบริเวณที่เต็มไปด้วยดอกไม้บานาพันธุ์ พระองค์ทรงกลับเจียบเฉยเหมือนทรงฝันถึงสิ่งอื่น ทรงกล่าวเมื่อตอนเลี้ยงส่งเสด็จที่ Interlaken เกี่ยวกับเวลานั้นว่า “ข้าพเจ้านั่งคำนึงถึงพระราชินี ซึ่งถ้าได้ร่วมเดินทางมาด้วย ข้าพเจ้าจะถือว่าเมื่อวานนั้นเป็นวันหนึ่งที่ข้าพเจ้ามีความสุขที่สุดในชีวิต พระนางคงจะมีความสุขเพลิดเพลินไม่น้อยกว่าข้าพเจ้า อาจยังคงนั่งเก็บดอกไม้บานาพันธุ์อยู่บนทุ่งเนินเขาอันหอมอบอวลนั้น” เราต้องยอมรับว่าผู้ที่กล่าวถ้อยคำเหล่านี้ไม่น่าจะเป็นผู้ที่เคยชินกับชีวิตใน “ราชสำนัก” เลย น่าจะเป็น Konung Duchanto พระสวามีของ Skuntala จากบทกวีอันไพเราะของ Kalidsa มากกว่า ความรู้สึกอันอ่อนไหวไปกับความงามของธรรมชาติและถ้อยคำอันจับใจที่ทรงกล่าวมานี้ย่อมแสดงว่าทรงเป็นกษัตริย์ที่เจริญแล้ว มิได้ด้อยไปกว่าเหล่ากษัตริย์แห่งยุโรปเลย พระองค์ได้ทรงนำของที่ระลึกมาฝากบรรดา “เจ้าแผ่นดิน” ต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย โดยเปิดโอกาสให้ผู้มาเยี่ยมเยือนเข้าชมได้ที่ศาลาสน์เจนิวา ซึ่งมียามพกอวรุฬฟ้าทั้งกลางวันกลางคืน ทรงนำดาบตำทอง ฝักดาบประดับเต็มไปด้วยเพชร ทับทิม และมรกต มาให้แก่พระเจ้าไกเซอร์แห่งเยอรมัน สำหรับพระราชินีนาถแห่งอังกฤษ ทรงจัดชุดน้ำชาทำด้วยทอง ฯลฯ ของกำนัลเหล่านี้ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกเครื่องใช้และอาวุธทำด้วยเงินและทอง อยู่ในหีบเหล็กทั้งหมด ๕๐ หีบ

ผู้ที่ร่วมเสด็จครั้งนี้มีที่นำกล่าวคือ Prince Sawasti พระอนุชาพร้อมพระราชบิดากับพระองค์ทรงมีความรู้มากเกี่ยวกับประเทศในยุโรป เนื่องจากเคยพักที่อังกฤษหลายปี เพื่อศึกษาภาษาสันสกฤต ภายใต้การนำของ Max Muller แต่กลับไม่นิยม

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประทับรถม้าพระที่นั่งร่วมกับ พระเจ้าออสการ์ ที่ ๒ เสด็จสู่พระบรมมหาราชวัง กรุงสตอคโฮล์ม เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๖๐

อารยธรรมของยุโรป ตรงกันข้าม ทรงเป็นผู้นำของกลุ่มชาตินิยมซึ่งต้องการรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมไว้จากอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างแดน เข้าใจว่าพระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดให้ร่วมเสด็จด้วยเพื่อกันมิให้เกิดเหตุยุ่งยากซึ่งขัดกับนโยบายของแผ่นดินที่ต้องการเป็นมิตรต่อต่างชาติ อันอาจเกิดขึ้นได้ในขณะที่พระองค์เสด็จประพาสแดนไกลนี้ โดยทั่วไปแล้ว Prince Sawasti ทรงมีสีหน้าที่ยิ้มแย้มเช่นเดียวกับคนอื่นในขบวนเสด็จ และทรงเป็นผู้ที่นำคบหาด้วย ทั้งยังทรงมีความรู้อย่างมากในเรื่องของความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในยุโรป เช่น เมื่อวงดนตรีที่ Interlaken บรรเลงเพลง Wein Weib Und Gesang ทรงกล่าวถึง Luther และบทปราศรัย ผู้ที่พูดภาษาเยอรมันได้ดีที่สุดคือนายร้อยเอกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดของพระเจ้าแผ่นดินด้วยเนื่องจากเคยอยู่เวียนนาและเบอร์ลินหลายปี ท่านกล่าวยืนยันกับข้าพเจ้าว่า เด็กวัยรุ่นชาวสยามซึ่งมีสติปัญญาดีนับร้อยคนจะได้รับทุนจากประเทศให้มาศึกษาด้านวัฒนธรรมและวิชาการของเรา

สาเหตุของการเสด็จประพาสครั้งนี้คืออะไร เราไม่ทราบแน่ชัด แต่เชื่อว่าคงจะมากไปกว่าเพียงเพื่อพระเจ้าแผ่นดินต้องการทอดพระเนตรประเทศต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง อาจจะเพื่อแสดงให้เห็นว่าสยามมิใช่เป็นประเทศที่ป่าเถื่อนที่ค่อย ๆ สลายตัวไปอย่างง่าย ๆ จากการรุกรานและการถูกกลืนทีละส่วน ๆ โดยกองทัพของฝรั่งเศส ซึ่งพยายามหลายครั้งหลายหนที่เขาคงจะยึดครองประเทศนี้โดยไม่มีคำนึงถึงสิทธิของชาวเมือง ทั้งนี้ก็เพื่อปล้นเอาทรัพย์สินจากทั่วประเทศ อีกประการหนึ่ง อาจจะเพื่อให้ทางยุโรปมีโอกาสรู้จักสยามมากขึ้นกว่าการเป็นเพียงนามทางภูมิศาสตร์นามหนึ่งเท่านั้นและยุโรปควรให้ความสนใจดินแดนแห่งนี้มากขึ้น ถ้าจุดประสงค์ที่แท้จริงเป็นดังกล่าวมาทั้งหมดนี้แล้วนั้น การเสด็จเยือนพระเจ้าไกเซอร์แห่งราชสำนักเยอรมันที่จะถึงนี้ ย่อมมีความหมายอย่างใหญ่หลวง ต่อพระราชอาณาจักรแห่งแดนข้างเผือกองค์นี้. ■

วิมลสุดา อิทธิสัน ผู้แปล